

เรื่อง: สุภารัตน์ พรหมสีใหม่

October 6, 2020

‘แขวน’ นิทรรศการ 6 ตุลาที่ตอกย้ำว่าประเทศนี้ ไม่ควรมียุทธธรรมลอยนวลพันผิดอีก

Highlights

- โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ 6 ตุลานำหลักฐานวัตถุ เอกสาร และข้อมูล เช่น ประตูดง ลำโพงที่มีร่องรอยกระสุน เสื้อผ้าของนักศึกษาที่ถูกทำร้าย หนังสือพิมพ์มาจัดแสดงในวาระครบรอบ 44 ปี เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519
- ด้วยความสนใจของคนรุ่นใหม่ต่อเหตุการณ์ความรุนแรงครั้งนี้ที่มากขึ้น ทีมออกแบบจึงใช้เทคโนโลยี AR เข้ามาเพิ่มประสบการณ์การชมนิทรรศการด้วย
- ทีมงานย้ำจุดประสงค์ของการนำเรื่องราวทั้งหมดนี้มาแสดงว่า เพื่อให้สังคมได้เห็นถึงวัฒนธรรมลอยนวลพันผิดที่ควรหมดไปจากประเทศนี้สักที

ใครบางคนกล่าวว่ากาลเวลาจะช่วยพัดพาความเจ็บปวดออกจากความทรงจำบางอย่างในชีวิต แต่สำหรับเหตุการณ์ล้อมปราบนักศึกษาในวันที่ 6 ตุลาคมเมื่อ 44 ปีที่แล้ว เราไม่แน่ใจว่ากาลเวลาจะช่วยพัดพาความเจ็บปวดออกไปจริงไหม

แต่ที่แน่ใจคือ ยิ่งกาลเวลาผ่านไป เรื่องเล่าของ 6 ตุลาค่อยๆ ชัดเจนในความทรงจำของคนรุ่นใหม่มากขึ้น เมื่อเทียบกับ 20 ปีแรกของความเจ็บปวดที่กายใต้ภาวะ ‘ลืมไม่ได้ จำไม่ลง’ ที่ศาสตราจารย์ธงชัย วินิจจะกูล เคยอธิบายเอาไว้

และในปีที่ 44 ของร่องรอยความทรงจำ เศษเสี้ยวและชิ้นส่วนหลักฐานที่อยู่กระจัดกระจายกันกลับมารวมเป็นข้อมูลสำคัญอีกครั้ง ในนิทรรศการแขวน on site museum โดยทีมงาน [โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ 6 ตุลา](#) ซึ่งก่อตั้งโดย ธนาพล อิวสกุล บรรณาธิการสำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน, ภัทรกร ภูทอง ผู้ประสานงานโครงการฯ และเป็นหนึ่งในคนที่ทำงานรวบรวมข้อมูลหลักฐานในโครงการบันทึก 6 ตุลา, เบญจมาศ วินิจจะกูล สถาปนิก, ปรียกร ปุสสิโร อาจารย์จากภาควิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และธีระวัฒน์ รุจิธรรม ผู้กำกับภาพยนตร์เรื่อง *สองพี่น้อง* (The Two Brothers) และผู้กำกับเอ็มวีเพลง *ประเทศกูมี*



นอกจากชิ้นส่วนหลักฐานที่นำมาจัดแสดงแล้ว สิ่งที่เราจะได้เรียนรู้ประสบการณ์คนเดือนตุลาอย่างใกล้ชิดมากขึ้น คือการเดินทางร่องรอยเหตุการณ์ในสถานที่จริง ร่วมกับฟังบรรยายการนำชมนิทรรศการโดยผู้อยู่ในเหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาอย่าง กฤษฎางค์ นุตจรัส ทนายความและกรรมการจัดงานรำลึก 44 ปี 6 ตุลา

นี่คือประวัติศาสตร์บาดแผลที่ยังไม่ได้สะสางผ่านกระบวนการยุติธรรมอย่างชัดเจน และเป็นสิ่งที่หลายคนต้องการ ตอกย้ำให้เห็นว่าวัฒนธรรมลอยนวลพ้นผิดยังคงมีแจ่มชัด และเป็นสิ่งที่เราต้องร่วมกันต่อต้านไม่ให้เกิดขึ้นอีกใน สังคมไทย



แขวน

ปีที่แล้ว ทีมงานโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ 6 ตุลาได้เก็บหลักฐานชิ้นสำคัญ คือประติมากรรม สถานที่พบศพช่างไฟฟ้าสองคนถูกแขวนคอ คือ ชุมพร ทุมไมย และวิชัย เกษศรีพงศ์ษา ทั้งสองคนเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานที่ติดป้ายคัดค้านการกลับมาของถนอม กิตติขจร

พวกเขานำประติมากรรมมาจัดแสดงร่วมกับหลักฐานชิ้นอื่นๆ เป็นครั้งแรกในนิทรรศการ ประจักษ์ | พยาน ในวันที่ 6 ตุลาคมปีที่แล้ว ปรากฏการณ์ที่ทีมงานได้เห็นคือ นักเรียนวัยมัธยมศึกษาและมหาวิทยาลัยผลัดกันเดินเข้าชม นิทรรศการไม่ขาดสาย คนรุ่นใหม่ศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ในเชิงลึกกันมากขึ้น

“แล้วพอมานี้ เราก็มาคุยกันว่าจะทำอะไรดี บนบริบทที่มีคนรุ่นใหม่สนใจเยอะมาก ทางทีมข้อมูลคืออ้อ (ภัทรกร ภูทอง) กับธนพล เขาเลยเสนอว่า เอาข้อมูลที่ค้นพบจำนวนคนที่โดนแขวนคอใหม่ แล้วก็ตั้งคำถามได้ว่าแขวน แล้วเราก็นำเสนอเรื่องนี้เป็นหลักค่อยๆ โยงออกไปหาเรื่องอื่นๆ” เบญจมาศ หนึ่งในผู้ออกแบบนิทรรศการครั้งนี้เล่า



เมื่อ 4 ปีที่แล้วทีมงานโครงการบันทึก 6 ตุลาค้นพบข้อเท็จจริงจากหลักฐานภาพถ่ายว่ามีคนถูกแขวนคอใต้ต้นมะขามในสนามหลวงมากกว่าหนึ่งคนอย่างที่เราเห็นในภาพถ่ายรางวัลพูลิตเซอร์ของนิล ยูเลวิช

“เพราะว่าสิ่งที่คนรับรู้ในข้อค้นพบใหม่นี้คือวงเสวนาเมื่อ 4 ปีที่แล้ว ซึ่งถือว่าอยู่ในวงแคบ ในแง่มุมมองของคนออกแบบ เราเลยเอาเนื้อหาตรงนี้มาจัดแสดงให้กว้างขึ้น เพราะเราไม่ได้คิดจะทำนิทรรศการที่เดินดูแบบไล่ตามไทม์ไลน์อย่างเดียวอยู่แล้ว”



on site museum บนร่องรอยความทรงจำของสถานที่จริง

การจัดนิทรรศการในหอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นสถานที่เกิดเหตุจริง คืออีกสิ่งหนึ่งที่ทีมงานเชื่อว่า จะทำให้ผู้ชมมองเห็นภาพเหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาได้ชัดขึ้น

“จุดนี้คือจุดที่การด้นศึกษาในขณะนั้นโดนยิง พวกเขาเลือกอยู่ตรงนี้นี่กัน เพราะมีเจ้าหน้าที่บุกมาทางด้านหน้า ประตู แล้วทางขึ้นหอประชุมบังกระสุนได้พอดี แต่สิ่งที่พวกเขาไม่รู้คือ มีเจ้าหน้าที่มาชุมนุมอยู่หลังกำแพงพิพิธภัณฑ อยู่แล้ว เขาเลยวางโต๊ะให้เป็นบังเกอร์บังกระสุนไว้ ในภาพเราจึงเห็นว่าเมื่อเขาถูกยิงโต๊ะมันล้มลง คนที่ถูกยิงคือคุณ กมล ซึ่งสุดท้ายศพของเขาถูกแขวนคอที่สนามหลวง” เบญจมาศพาเราเดินมาจุดดูทางขึ้นหอประชุม ซึ่งเป็น จุดเริ่มต้นแรกของการนิทรรศการ



“นี่คือเหตุผลที่เราทำเป็นนิทรรศการ on site museum หมายความว่า คุณได้มายืนอยู่ในสถานที่ที่เกิดเหตุจริง คุณไปดูเรื่องราวแบบนี้ที่ไหนไม่ได้แล้วในโลกนี้ คุณต้องมาดูเรื่อง 6 ตุลาที่นี้เท่านั้น”





เดินขึ้นบันไดมาจนถึงประตูทางเข้า ทีมงานเลือกตั้งประตูแดงไว้ข้างหน้า โดยแยกประตูสองข้างออกเพื่อเผยให้เห็นภาพสนามหลวงข้างใน อีกทั้งยังนำไปสู่ความหมายที่ว่าจากเหตุการณ์แชนคอวันที่ 24 กันยายนนำไปสู่การแชนคอที่สนามหลวงวันที่ 6 ตุลาคม



“ไอเดียแรกหลังจากเดินผ่านภาพประตูแดงไม่ใช่เรื่องภาพต้นไม้ เพราะเรารู้ว่ามีवेशิมอีกที่คือสนามหลวง ซึ่งเดินไปใกล้ๆ ก็ถึงแล้ว ทำ on site AR ตรงนั้น เดินเข้าไปแล้วส่อง อิมแพกต์กว่านี้เยอะเลย แต่เราเข้าไปทำในสนามหลวงไม่ได้” ทีมออกแบบจึงต้องยกสนามหลวงมาไว้ในหอประชุมใหญ่แทน



“อย่างที่บอกว่าเราหยิบคำว่าแขวนมาเป็นคีย์เวิร์ดงาน พอรวมกับว่าเรื่อง 6 ตุลาอยู่ในความสนใจของคนรุ่นใหม่ เราจึงเลือกพูดภาษาที่ร่วมสมัยมากขึ้น” เบญจมาสกกำลังพูดถึงการหยิบเอาเทคโนโลยี AR เข้ามาให้ผู้มาชมได้รับประสบการณ์ใหม่ในการรับรู้ข้อมูลนิทรรศการ 6 ตุลา

“การเอา AR มาช่วยเล่าเรื่อง มันเป็นการเอาอดีตมาทับปัจจุบัน นำเสนอเรื่องที่ว่า 6 ตุลาถูกซ่อนไว้ 44 ปี แล้วไม่มีใครมี sense of place กับสิ่งที่เกิดขึ้นเลย เช่น ภาพสนามหลวงที่เราเอามาวางไว้ตรงกลาง เราคิดคีย์เวิร์ดมาเลยว่า สิ่งที่ไม่ปกติถูกซ่อนในสิ่งที่ปกติ หมายความว่าหลังจากผ่านมา 40 ปี ข้างหน้าสนามหลวงกลายเป็นที่ยืนรอรถเมล์ โดยที่ไม่มีใครรู้เลยว่าเคยมีการแขวนคอเกิดขึ้นตรงนั้น แต่คุณจะรู้ว่าเกิดอะไรขึ้น ถ้าเดินมาดูที่จอ AR ภาพมันจะปรากฏให้เห็น”



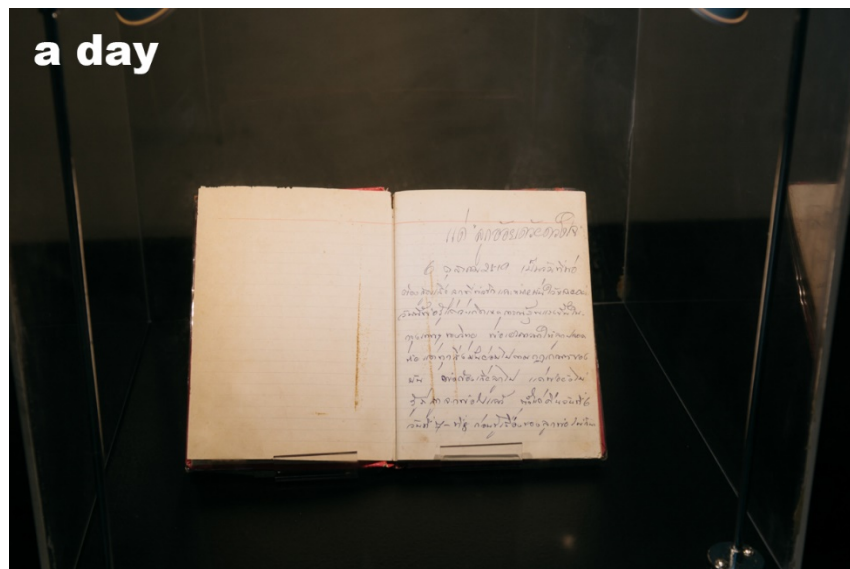
อีกสิ่งที่พวกเขาเพิ่มเข้ามาในตอนหลังคือเบาะนั่งด้านหน้าภาพถ่ายสนามหลวง เหตุผลที่ต้องเพิ่มเข้ามาเพราะ หนึ่ง อยากให้คนรู้สึกเหมือนมานั่งในสนามหลวงจริงๆ และ สอง เธออยากให้คนกลายเป็นส่วนหนึ่งในภาพ AR โดยไม่รู้ตัว เพื่อสื่อว่าในความปกติธรรมดานั้นมีสิ่งที่เรามองไม่เห็นซ่อนอยู่ และเรากำลังเป็นส่วนหนึ่งในสิ่งเหล่านั้น

“เราอยากให้คนรู้สึกกับสถานที่จริงๆ เพราะเมื่อไหร่ที่คุณเอาความทรงจำ เรื่องราว และประสบการณ์ออกไปหมด มันจะเป็นเพียงสถานที่ที่แห้งแล้งหรือที่จืดจางเท่านั้น”



นอกจากนี้ คำว่า on site museum ไม่ได้มีเพียงแค่สถานที่เกิดเหตุ แต่ยังมีเรื่องเล่าจากคนในเหตุการณ์รวมอยู่ด้วย ปรีयर ในฐานะนักออกแบบนิทรรศการอีกคนเล่าว่า ตั้งแต่จัดนิทรรศการวันแรกมีคนที่เคยอยู่ในเหตุการณ์แวะเวียนมาโดยที่ทีมงานก็คาดไม่ถึง

“คนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่าได้เจอกัน เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูล ดังนั้นถึงต้องบอกว่าเป็น on site museum ที่หาที่ไหนไม่ได้จริงๆ เพราะต่อให้ไปเจอพี่ๆ ช่างนอกแล้วถามเหตุการณ์วันนั้นอาจจะอีกความรู้สึกหนึ่ง แต่ถ้าเขาเห็นรูปมองเห็นสนามฟุตบอล วันนั้นเขาอาจจะนอนอยู่ในนั้น มันเกิดอะไรขึ้น โดนกระหน่ำยิงยังไง ความรู้สึกก็จะเป็นอีกแบบ”



สี่ทศวรรษกับความทรงจำ 6 ตุลา

หนึ่งในคนเดือนตุลาที่เห็นเหตุการณ์และมาร่วมเป็นผู้นำชมนิทรรศการครั้งนี้คือ กฤษฎางค์ นุตจรัส

ในความทรงจำของกฤษฎางค์ ภาพวันที่เขาเป็นนักศึกษาปี 2 คณะนิติศาสตร์ ทำงานในองค์การนักศึกษายังคงแจ่มชัด เสียงปืนและระเบิดยังคงก้องในความทรงจำมาตลอด 44 ปี



“ผมจำภาพวันที่คลานตามทางเดินไปตึกโดมได้ เราต้องคลานเพราะเขายิงกราด เพื่อนข้างหน้าผมโดนยิงเพราะเงยหน้าขึ้น เสียงป็นดังตลอดเวลาไม่มีหยุดเลย มันยังคงชัดเจน” เขาย้อนเล่าเหตุการณ์ให้ฟัง

ทุกปีกฤษฎางค์จะเข้าร่วมจัดงานรำลึกถึงเพื่อนในวันที่ 6 ตุลา การเป็นกรรมการจัดงานทำให้เขาได้เห็นพัฒนาการของมุมมองเหตุการณ์สังหารหมู่มากขึ้น



“แต่เดิมเหตุการณ์ 6 ตุลา มีการจัดงานทุกปี อย่างปี 2520 เราก็จัดงานตักบาตรได้อย่างเดียวเพราะตอนนั้นทำอะไรไม่ได้ ยังอยู่ในช่วงรัฐประหารของเผด็จการ แต่มันก็เริ่มพูดถึงกันเรื่อยๆ เริ่มเอาหนังสือ เรียบเรียงข้อมูล แต่เป้าหมายยังอยู่ที่การรำลึกถึง”

“แต่ปีหลังๆ มีเหตุการณ์ที่ทำให้เราต้องเปลี่ยนความคิดในการจัดงานว่าจริงๆ เราต้องการให้คนที่ไม่อยู่ในเหตุการณ์เข้าใจและบันทึกอยู่ในประวัติศาสตร์ แทนที่เราจะไปแค่รำลึกความหลังเฉยๆ”

“ผมรู้สึกว่าเราประสบความสำเร็จนะ เพราะคนรุ่นใหม่พูดถึงเหตุการณ์นี้มากขึ้น มาปีนี้เราเลยคุยกันว่าจะทำยังไงให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ เพราะมีการแสดงหนึ่งของเด็กที่เอาสี่เทรตตัวเพื่อพูดถึง 6 ตุลา มันเป็นแรงบันดาลใจให้ผมว่าเราต้องจัดงานที่ตอบสนองต่อความรู้สึกเด็กให้ได้”



นอกจากการจัดงานให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วม อีกประเด็นสำคัญที่สุดที่ทีมงานทุกคนเห็นร่วมกันคือ ทุกข้อมูล และข้อเท็จจริงใน 6 ตุลาคือการตอกย้ำว่าเราต้องหยุดวัฒนธรรมลอยนวลพ้นผิดไม่ให้เกิดในสังคมไทย

“เรายกเหตุการณ์นี้ขึ้นมาเพื่อให้เห็นว่าเราต้องช่วยกันต่อต้านวัฒนธรรมพ้นผิดลอยนวล ซึ่งการทำเรื่องพวกนี้ ไม่ได้อาศัยวิชาชีพด้านเดียว เราจึงรวมตัวกันในหลากหลายสาขาอาชีพจัดตั้งโครงการที่เรียกว่าพิพิธภัณฑ์ และจัด นิทรรศการให้เป็นส่วนหนึ่งของการเอาข้อเท็จจริงมาให้เห็น ดังนั้น การที่มีคนบอกว่าอย่ามาชุมนุมเลย เดี่ยวจะเกิด ความรุนแรง แต่พวกเราทั้ง 5 คนเชื่อว่าความรุนแรงไม่ได้เกิดจากผู้ชุมนุม และหากจะเกิด 6 ตุลารอบสอง มันก็ เพราะวัฒนธรรมลอยนวลพ้นผิดยังมีอยู่ในสังคม”



แหล่งที่มา

เว็บไซต์ adaymagazine. ‘แขวน’ นิทรรศการ 6 ตุลาคมที่ตอกย้ำว่าประเทศนี้ไม่ควรมีวัฒนธรรมลอยนวลพ้นผิดอีก
เผยแพร่เมื่อ 6 ตุลาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://adaymagazine.com/6-oct-exhibition/>